

**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ
DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 343.211:347.19(043.2)

DOGARU MIHAI

RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANELOR JURIDICE

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de Drept public a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

ULIANOVSKI Xenofon, profesor universitar, doctor habilitat în drept
Specialitatea: 554 – Drept penal (554.01 – Drept penal și execuțional penal)

Referenți oficiali:

1. BERLIBA Viorel, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
2. MARIȚ Alexandru, doctor în drept, profesor universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

- 1) BARBĂNEAGRĂ Alexei, Președinte al CȘS, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
- 2) ROTARI Oxana, Secretar Științific al CȘS, doctor în drept, conferențiar universitar;
- 3) CUȘNIR Valeriu, membru al CȘS, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
- 4) GHEORGHITĂ Mihai, membru al CȘS, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
- 5) OSOIANU Tudor, membru al CȘS, doctor în drept, conferențiar universitar;
- 6) BOTNARU Stela, membru al CȘS, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc la data de 06 septembrie 2019, orele 14:00 , în ședința Consiliului Științific Specializat D 554.01- 27 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova (MD, 2010, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab, 52 bl. IV, bir. 212

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate pe pagina Web a ANACEC (www.cnaa.md), la Biblioteca Națională a Republicii Moldova și la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova.

Rezumatul a fost expediat la 30 iulie 2019

Secretar științific

al Consiliului Științific Specializat,

doctor în drept, conferențiar universitar

_____ ROTARI Oxana

Conducător științific,

profesor universitar, doctor habilitat în drept

_____ ULIANOVSKI Xenofon

Autor

_____ DOGARU Mihai

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate. Angajate ireversibil pe calea edificării democrației și a integrării europene, România și Republica Moldova s-au angajat în realizarea unei justiții adaptate noilor cerințe privind recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în concordanță cu cerințele Uniunii Europene, cu particularități specifice.

România și Republica Moldova sunt state de drept democratice și sociale în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale popoarelor.

România și Republica Moldova sunt state naționale, suverane și independente, unitare și indivizibile, cu o democrație specifică statului de drept în care poporul, ca deținător al puterii suverane, trebuie să o exercite cât mai efectiv în scopul realizării binelui comun.

În ceea ce privește răspunderea penală a persoanelor juridice, actualitatea temei este incontestabilă, aceasta fiind reglementată în actuala legislație penală a României și a Republicii Moldova, necesitatea acestei reglementări fiind determinată de faptul că riscul pe care dezvoltarea tehnologică și implementarea noilor tehnologii în procesul de producție îl implică, presupune consacrarea răspunderii penale a persoanelor juridice, întrucât trăim într-o societate care, pentru a-și asigura bunăstarea, își asumă o serie de riscuri, acestea nemaifiind excepția, ci regula vieții cotidiene. Nu puține dintre riscurile asumate aduc în cele din urmă atingere valorilor ocrotite de normele penale.

Într-o economie de piață orice persoană juridică cu scop lucrativ încearcă să obțină un profit cât mai mare într-un timp cât mai scurt. Această tendință este firească, ea reprezentând până la urmă însuși scopul pentru care a fost înființată persoana juridică, dar uneori obținerea unui profit mare cu respectarea legii se dovedește un proces de durată. În aceste condiții, nu de puține ori, persoana juridică va încerca reducerea timpului necesar pentru realizarea scopului său, eludând legea prin evaziune fiscală, fraude comerciale etc.

Organizațiile criminale adoptă forme și structuri specifice industriei și comerțului, organizându-se ca persoane juridice și încercând astfel ca, în spatele unei aparențe de legalitate, să își desfășoare în siguranță și la o scară cât mai largă activitățile ilicite (trafic de bunuri și persoane, spălare de bani etc.).

Forma, dimensiunea și structura persoanei juridice alese ca paravan, precum și ponderea activității ilegale, diferă în funcție de forța și obiectul de activitate al organizației criminale, dar desfășurarea activității ilegale prin folosirea unor persoane juridice este o constantă.

Conștientizarea amplitudinii forței sociale a colectivităților a determinat statele să dispună prin lege asupra condițiilor în baza cărora să le fie recunoscut dreptul acestora de a participa la viața juridică în calitate de subiecte de drept și totodată să stabilească anumite reguli pe care acestea trebuie să le respecte cu ocazia desfășurării activității pentru care au fost create. Pornind de la constatarea că forța de acțiune a unui grup de persoane este mai mare decât eforturile unui singur individ rezultă cu evidență că aceleași efecte se produc și în cazul atitudinilor infracționale. Teoria dreptului penal a recunoscut această realizare psihosocială culminând cu sancționarea mai severă a infracțiunilor comise în participație penală ocazională, în cadrul unei asocieri infracționale și într-o formă mai agravată în cadrul unei organizații criminale de tip mafiot.

La nivel european, inițialul refuz de a institui răspunderea penală a persoanelor juridice a fost abandonat după adoptarea la 20.10.1988 a Recomandării R(88)-18 a Comitetului de miniștri al Consiliului Europei, prin care statele membre au fost invitate să reglementeze răspunderea penală a persoanelor juridice, *„indiferent dacă a fost sau nu identificată persoana fizică vinovată de acțiunea sau inacțiunea considerată infracțiune”*, și, îndeosebi, după adoptarea în 1990 a celor 40 de recomandări ale Grupului de Acțiune Financiară Internațională (G.A.F.I.), între care se găseau și cele privitoare la ameliorarea sistemelor juridice naționale de luptă contra „albirii” capitalurilor, inclusiv prin angajarea răspunderii penale a corporațiilor.

Ca urmare a recomandărilor Consiliului Europei și ale G.A.F.I., răspunderea penală a persoanelor juridice a fost admisă în Belgia (1990), Norvegia (1991), Franța (1994), Finlanda (1995) și ținând cont că la 19.06.1997 s-a semnat cel de-al doilea Protocol al Convenției relative la protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene, care la art. 3-4 prevedea că statele membre și-au asumat obligația de a institui răspunderea persoanelor morale în caz de fraudă, corupție activă și „albire” de capitaluri, acest proces a continuat cu reglementarea răspunderii penale a persoanelor juridice în Lituania (1999), Italia (2001), Republica Moldova, Estonia, Polonia (2002), România (2004), Portugalia (2006), Spania, Slovacia, Luxemburg (2010) și Cehia (2012).

În elaborarea lucrării s-a încercat studierea problematicii răspunderii penale a persoanelor juridice din punctul de vedere al teoriei generale a sistemelor, instituția analizată aflându-se înscrisă în cadrul unei instituții superioare, respectiv răspunderea penală, în general, instituție care, la rândul ei, aparține științei dreptului penal, răspunderea penală a persoanelor juridice fiind în strânsă legătură cu celelalte instituții ale științei dreptului penal. Astfel, știința dreptului operează cu ramuri de drept și instituții juridice, având în vedere obiectul reglementării și metoda de reglementare. Orice modificare a unuia din elementele sistemului are influențe asupra

celorlalte elemente, însă, la nivel de sistem, acesta se autoreglează prin funcția de conexiune inversă – *feed back*, deoarece sistemul nu se reduce la însumarea matematică a elementelor componente, sistemul ca întreg fiind superior sumei tuturor elementelor sale.

Cu privire la tema abordată, am încercat, pe cât posibil, elaborarea ei potrivit elementelor teoriei enunțate, evidențiind raporturile dintre instituția analizată și ramura dreptului penal. Între răspunderea penală a persoanelor juridice și ramura dreptului penal (știința dreptului penal) există relații ca de la specie la gen.

Am efectuat o tratare exhaustivă a originilor, apariției și implementării răspunderii penale a persoanelor juridice în legislațiile țărilor continentului european, precum și în legislațiile unor țări de pe alte continente, de ex.: SUA, Canada, Brazilia, Japonia, Australia, Israel, Africa de Sud etc..

Scopul tezei îl constituie etalarea exegezelor și soluțiilor teoretico-practice privitor la răspunderea penală a persoanelor juridice, aprofundarea concepției de aplicare a răspunderii penale în privința persoanelor juridice, studierea, compararea și analizarea instituției răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și formularea unor propuneri și recomandări cu privire la adaptarea instituției respective la sistemele de drept din România și Republica Moldova, având în vedere și prevederile legislative din dreptul comunitar și internațional.

Pentru atingerea acestui scop au fost stabilite următoarele **obiective**:

- studierea bazei metodologiei științifice și a principiilor logicii cu privire la definirea conceptului analizat;
- investigarea conceptului de răspundere penală a persoanei juridice;
- definirea conceptului de răspundere penală a persoanei juridice și analizarea implicațiilor acestui concept în reglementarea și/sau îmbunătățirea cadrului normativ existent;
- efectuarea unui studiu complex asupra instituției analizate;
- identificarea limitelor și posibilităților de acțiune ale instituției analizate cu privire la legislația existentă și cea viitoare, precum și contribuția acesteia la întărirea siguranței și stabilității raporturilor de drept penal în cele două țări;
- formularea de propuneri și recomandări cu privire la adaptarea instituției la sistemele juridice și realitățile concrete din cele două țări, România și Republica Moldova, având în vedere și prevederile legislative din dreptul comunitar și internațional.

Ipoteza cercetării se bazează pe următoarele premise:

Prin introducerea în legislația penală a R. Moldova și a României a răspunderii penale a persoanelor juridice se lărgeste considerabil aria de aplicare a răspunderii penale pentru faptele infracționale;

Legea penală trebuie să prevadă răspunderea penală pentru comportamentul ilicit atât persoanelor juridice de drept privat, cât și celor publice, cu excepția statului;

Tratamentul ilicitului penal a persoanelor juridice trebuie să fie diferit de acel față de persoanele fizice, ținându-se cont de specificul acestor entități juridice.

Domeniul de studiu. Lucrarea ține de domeniul dreptului penal, mai cu seamă de partea generală a acestuia. Ea este axată pe una dintre cele mai actuale și complexe probleme ale părții generale a dreptului penal și anume, răspunderea penală a persoanelor juridice.

Metodologia cercetării științifice. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării îl constituie un complex de metode general științifice și practice, bazate pe cunoștințele juridico-penale, care au asigurat unitatea analizei gnoseologice a răspunderii penale a persoanelor juridice.

Lucrarea are un conținut interdisciplinar, la hotare între dreptul penal și procesul penal, cu aplicații din istoria dreptului și din dreptul penal comparat, folosindu-se cu succes mai multe metode, cum ar fi: metoda istorică, de analiză, juridică-comparativă, gramaticală.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute: constă în cercetarea complexă a răspunderii penale a persoanelor juridice, ea derivă din modalitatea de abordare a problemei, din însăși natura obiectului de cercetare. Caracterul novator constă în faptul că sunt propuse noțiuni, teze și concepții care pun într-o lumină nouă unele dintre cele mai controversate probleme ce țin de tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice. Lucrarea reprezintă o investigație complexă a instituției răspunderii penale a persoanelor juridice, investigație în baza căreia au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii cadrului legislativ atât celui din România, cât și celui din Republica Moldova.

Originalitatea rezultatelor obținute de autor constă în investigarea celor mai litigioase probleme ale științei și practicii dreptului penal care vizează această instituție.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă și în faptul că s-a întreprins o cercetare complexă în domeniul analizei instituției răspunderii penale a persoanei juridice, cercetarea având un caracter de noutate și cu privire la aspectul analizei comparative, atât între sistemele de drept ale celor două state, cât și la nivel european și mondial.

În sistemul de drept din Republica Moldova ar trebui reglementat sistemul răspunderii generale cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice, prin modificarea alin. (3) al art. 21 Cod penal din Republica Moldova, în următoarea redactare: Răspunderea penală a persoanei juridice se aplică tuturor persoanelor juridice cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice, pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate, în numele sau în interesul persoanelor juridice, de către organele sau reprezentanții acestora.

Propunem completarea art. 63 Cod penal din Republica Moldova în următoarea redactare: Suspendarea activității persoanei juridice, activitate în realizarea căreia a fost săvârșită infracțiunea, închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice în care s-a desfășurat activitatea infracțională, cu excepția persoanelor juridice din domeniul presei, interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice, publicarea, afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare pe cheltuiala persoanei juridice condamnate, obligația de a închide anumite localuri și suspendarea procedurii de faliment când aceasta are drept scop sustragerea de la urmărirea penală se aplică persoanei juridice doar ca pedepse complementare.

Investigația a servit drept suport pentru aprofundarea instituției analizate și, pe această bază, pentru îmbunătățirea cadrului legislativ și instituțional din cele două țări, prin propunerile și recomandările finale cu referire la elaborarea unui concept teoretic despre racordarea legislației naționale la cea internațională în perspectivă integratoare.

Noutatea științifică a lucrării, importanța ei teoretică și practică mai este determinată și de noutatea și importanța instituției analizate, atât în România, cât și în Republica Moldova, fiind sintetizate cele mai noi opinii și concepții expuse în doctrina, jurisprudența și literatura de specialitate.

Problema științifică importantă soluționată în lucrarea de față o constituie justificarea din punct de vedere al științei dreptului penal a răspunderii penale a persoanelor juridice, alături de răspunderea penală a persoanelor fizice care acționează în calitate de organ de conducere, reprezentant sau simplu prepus al persoanei juridice. Totodată, problema științifică soluționată rezidă în elaborarea principiilor răspunderii penale a persoanelor juridice prevăzute în sistemele de drept naționale, cu precădere cele din România și Republica Moldova, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului penal a răspunderii penale a persoanelor juridice, în vederea aplicării unitare a ultimelor modificări și completări operate în sistemele de drept naționale cu privire la instituția răspunderii penale a persoanelor juridice, instituție care este în concordanță cu principiile generale ale dreptului penal modern.

Importanța (semnificația) teoretică și valoarea aplicativă a lucrării decurge din fundamentarea teoretică a acesteia. În acest plan, este efectuat un amplu studiu exegetic, dogmatic și critic al problematicii privind răspunderea penală a persoanelor juridice. Ideile, concepțiile și explicațiile formulate în lucrare pot servi ca bază teoretică, pentru cele două state, în vederea perfecționării legislației în materie. Rezultatele obținute în cadrul tezei, materializate prin elaborarea unor propuneri și recomandări, pot fi utilizate de teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului penal, atât în procesul de instruire, precum și în vederea dezvoltării ulterioare a concepțiilor științifice cu privire la tema analizată.

Implementarea rezultatelor științifice vizează eficientizarea proiectelor didactice și curriculelor în materia dreptului penal cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice. Informațiile cu conotații practico-aplicative din cadrul tezei de față se dovedesc a fi utile în activitatea organelor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor și nu numai, acestea putând fi de un real folos și pentru teoreticienii din domeniul dreptului penal.

Baza teoretico-metodologică a studiului rezultă din obiectul, scopul și sarcinile cercetării. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea legislației și practicii existente, dar și pe doctrina, jurisprudența și literatura de specialitate în materie din cele două state.

Ca metode de cercetare au fost folosite metoda logică (analiza și sinteza), metoda istorică și sistematică, metoda juridică comparativă și metoda integrării specifică teoriei generale a sistemelor.

Baza doctrinară a cercetării o constituie materialul teoretic și practic din România, Republica Moldova, Franța, Spania, Italia, Belgia, Rusia, SUA, Canada etc..

Drept bază teoretică a investigației au servit și referințele cu caracter monografic ale unor savanți din România, Republica Moldova și din alte țări.

În calitate de surse directe au fost folosite prevederile cuprinse în tratate internaționale, convenții internaționale, Constituția României adoptată în 1991 și revizuită în 2003, Constituția Republicii Moldova adoptată în 1994, Codul penal român din 2014, Codul penal al Republicii Moldova din 2002, republicat cu modificări și completări ulterioare în 2009, Codul de procedură penală român din 2014, Codul de procedură penală din Republica Moldova din 2003, legislațiile penale specifice din țările europene precum și cele din SUA, Canada etc..

Aprobarea rezultatelor cercetării, a ideilor de bază ale tezei au fost discutate în ședința Catedrei de drept public din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova din data de 27 aprilie 2015. Concluziile și principalele idei ale lucrării sunt reflectate în 12 publicații. Rezultatele investigației au fost raportate la Simpozionul internațional cu tema „*Implicațiile jurisprudenței și doctrinei juridice europene asupra dreptului intern*”, desfășurat la Târgu Jiu în anul 2006 sub egida Curții de Apel Craiova, precum și la Seminarul științific cu participare internațională cu tema „*Justiție și criminalitate informatică*” desfășurat la Târgu Jiu în anul 2009 sub egida Curții de Apel Craiova.

Structura și volumul cercetării. Teza este alcătuită din introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, adnotare, cuvinte-cheie și lista abrevierilor.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea temei de cercetare, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, baza teoretico-metodologică a studiului, fiind prezentate totodată aprobarea rezultatelor cercetării, volumul și structura.

Capitolul 1. **Analiza situației în știința dreptului penal privind răspunderea penală a persoanelor juridice**, este structurat pe 3 secțiuni.

Prima secțiune analizează materialele științifice referitoare la tema tezei apărute în doctrina străină.

A doua secțiune analizează materialele științifice referitoare la tema tezei apărute în România și Republica Moldova.

În a treia secțiune este prezentată concluzia generală că lucrările analizate în acest capitol constituie baza teoretică a investigației.

Capitolul 2. **Aspecte generale privind răspunderea penală a persoanelor juridice**, este structurat pe 11 secțiuni.

În secțiunea 1 este prezentată *utilitatea răspunderii penale a persoanelor juridice*, în cadrul căreia este analizată utilitatea reglementării în sistemele de drept a răspunderii penale a persoanelor juridice.

Criminalitatea legată de activitatea persoanelor juridice este în prezent o realitate incontestabilă ce cunoaște o diversitate de cauze și motivații.

În secțiunea 2, este prezentat *caracterul real al persoanelor juridice* ajungându-se la concluzia că rolul pe care îl au persoanele juridice în toate domeniile vieții economico-sociale nu poate fi îndeplinit de entități fictive ci de entități reale care au un patrimoniu propriu distinct de patrimoniile membrilor care le compun având în același timp drepturi și obligații distincte de cele ale membrilor acestora.

În secțiunea 3 intitulată „*Capacitatea de acțiune a persoanelor juridice*” se apreciază că legiuitorul recunoaște în favoarea persoanei juridice dreptul de a acționa prin intermediul organelor sale, permițându-i să dobândească drepturi și să-și asume obligații, o face în interesul persoanei juridice, pentru că altfel nimeni nu ar fi dispus să intre în relații cu ea. În absența răspunderii civile, entitatea colectivă s-ar găsi într-o situație privilegiată, aceea de a nu avea decât drepturi, fără obligații corelative.

În secțiunea 4 analizăm *principiul specialității capacității de folosință*, concluzionând faptul că principiul specialității capacității de folosință din dreptul civil nu se poate opune la recunoașterea în dreptul penal a răspunderii penale a persoanelor juridice. Astfel, o persoană juridică poate, în cadrul desfășurării activității sale specifice, să comită infracțiuni legate de

această activitate, fără să depășească limitele capacității de folosință. Ca atare, o societate poate, fără să iasă din sfera sa de activitate, să vândă produse cu depășirea adaosului comercial maxim. Nu trebuie confundat scopul creării persoanei juridice cu scopurile urmărite pe parcursul derulării activității ei. Motivele înființării corporației sunt și trebuie să fie întotdeauna licite, în conformitate cu legea, dar scopurile urmărite ulterior nu sunt întotdeauna în concordanță cu cele care au determinat crearea ei. Mobilul săvârșirii infracțiunilor de către persoanele juridice nu rezultă dintr-o dorință a acestora de a încălca legea, ci în încercarea de a obține un profit maxim cu eforturi minime, ceea ce poate fi mult mai ușor prin încălcarea dispozițiilor legale.

Principiul specialității capacității de folosință apare ca o regulă de drept civil care se raportează numai la actele juridice civile, neavând incidență în sfera faptelor civile *stricto sensu*, de exemplu în materia delictelor civile. Nici comiterea de delict civile nu se înscrie în sfera capacității de folosință, dar, este unanim recunoscută posibilitatea obligării persoanei juridice la repararea prejudiciului cauzat. În aceste condiții apare foarte greu de acceptat extinderea acestui principiu al specialității capacității de folosință la alte ramuri de drept, acesta netrebuind să fie transpus *tale quale* în alte ramuri de drept, unde subiectul colectiv are capacitatea pe care normele ramurii de drept o determină.

În cea de-a cincea secțiune am prezentat *elementul subiectiv în cazul persoanelor juridice*, ajungând la concluzia potrivit căreia majoritatea doctrinei recunoaște existența unei voințe colective, proprii persoanei juridice. În interiorul acesteia se formează o stare de spirit și o voință diferită de voința unora dintre membrii ei, deoarece și interesele persoanei juridice pot fi uneori diferite de cele ale unor membri. De exemplu, când un sindicat declară o grevă, se întâmplă de multe ori ca o parte a revendicărilor formulate să nu fie susținute de către toți salariații, dar, cu toate acestea, ei acționează potrivit voinței sindicatului.

Ceea ce caracterizează persoana juridică este existența unui interes superior, diferit de interesul specific fiecărui membru al acesteia, precum și existența unei organizări interne din care rezultă voința colectivă.

Vinovăția persoanei fizice, care face parte din structura organizatorică a persoanei juridice, indiferent dacă este cunoscută sau nu, nu se identifică cu vinovăția persoanei juridice, intenția sau culpa acesteia din urmă fiind determinată în funcție de acțiunea sau inacțiunea comisă, ce constituie elementul material al infracțiunii.

În secțiunea 6 continuăm cu analiza *caracterului personal al răspunderii penale*, în care se precizează că răspunderea penală a persoanelor juridice nu intră în conflict cu caracterul personal al răspunderii penale, tocmai principiul caracterului personal al răspunderii penale impunând introducerea acestui tip de răspundere.

Prin urmare principiul caracterului personal al răspunderii penale este respectat dacă sancțiunea aplicată persoanei juridice nu îi afectează pe membrii acesteia decât în mod indirect, așa cum se întâmplă și în cazul pedepselor aplicate persoanelor fizice.

Putem afirma chiar că în cazul sancționării unei persoane juridice efectul de ricoșeu este mai redus decât în cazul sancționării persoanei fizice.

Atunci când un organ al persoanei juridice săvârșește o infracțiune, este vorba de două răspunderi distincte - cea a corporației și cea a persoanei care a acționat în calitate de organ - fiecare bazată pe o vinovăție proprie și care nu decurg una din alta și nici nu se acoperă una pe cealaltă.

În secțiunea 7 denumită „*Penibilitatea persoanelor juridice*” se tratează capacitatea persoanelor juridice de a resimți efectele unei pedepse, funcțiile sau scopurile pedepsei neopunându-se aplicării acesteia împotriva entităților colective.

Dacă se are în vedere prevenția generală, se poate constata cu ușurință că aceasta se realizează și în cazul sancționării penale a unei persoane juridice.

În cazul persoanei juridice pedeapsa principală trebuie să fie amenda, deoarece aceasta afectează în general scopul principal al companiei, acela de a obține un profit.

În secțiunea a opta „*Problema cumulului între răspunderea penală a persoanei juridice și răspunderea penală a persoanei fizice*”, este analizat cumulul răspunderii penale a persoanei fizice și a persoanei juridice, considerându-se că prin săvârșirea infracțiunii organul sau reprezentantul persoanei juridice nu și-au anihilat complet personalitatea în cadrul structurii organizatorice a persoanei juridice, aceștia rămânând persoane dotate cu libertatea de voință și acțiune, astfel încât, angajând răspunderea penală a entității colective, își angajează concomitent și propria răspundere penală. În persoana organului sau reprezentantului persoanei juridice sunt întrunite elementul material și elementul subiectiv al infracțiunii și, în consecință, faptul că în spatele său se află o persoană juridică nu-l poate exonera de răspunderea penală.

Admiterea cumulului celor două răspunderi a fost consacrată și de către rezoluția Congresului Asociației Internaționale de Drept Penal de la București (1929), unde se arată că „aplicarea unor măsuri de apărare socială față de persoana juridică nu trebuie să excludă posibilitatea unei răspunderi penale individuale pentru aceeași infracțiune”. În același sens, Rezoluția Secțiunii I din cadrul celui de-al XV-lea Congres Internațional de Drept Penal (1994) precizează că „pronunțarea de sancțiuni penale împotriva persoanelor juridice de drept privat nu trebuie să împiedice urmărirea persoanelor fizice aflate în serviciul acestor persoane juridice”.

Cumulul celor două răspunderi se justifică prin considerente de utilitate și eficiență a represiunii penale, deoarece, dacă s-ar admite exonerarea de răspundere a persoanelor fizice în

urma condamnării penale a persoanei juridice, acestea ar fi încurajate să-și creeze persoane juridice ca și paravan pentru activitatea lor infracțională. Dacă s-a dispus condamnarea penală a persoanei juridice în cadrul căreia s-a comis infracțiunea, urmarea ar fi constituirea unei alte societăți și continuarea activității infracționale de către aceleași persoane fizice „sub altă etichetă”.

În secțiunea 9 sunt evidențiate *cauzele exoneratoare de răspundere aplicabile în cazul persoanelor juridice*, analizându-se cauzele exoneratoare de răspundere pentru persoanele juridice în sistemele de drept care consacră răspunderea penală a persoanelor juridice.

Secțiunea 10 este consacrată *sancțiunilor aplicabile persoanelor juridice*, unde am analizat problematica sancțiunilor aplicabile persoanelor juridice specifice esenței acestora.

În propunerile doctrinare, la care ne alăturăm și noi, dintre sancțiunile aplicabile persoanei juridice, amenda ocupă un loc precumpănitor.

Se consideră astfel că sancțiunea pecuniară prezintă, în primul rând, avantajul de a afecta direct persoana juridică, deoarece aceasta are propriul său patrimoniu. Amenda presupune costuri minime pentru executare și are un efect intimidant suficient de mare pentru a se realiza scopul pedepsei, aducându-se atingere profitului persoanei juridice, aceasta punând în balanță câștigul pe care se așteaptă să-l obțină din săvârșirea infracțiunii cu pierderea suferită în cazul condamnării.

O altă sancțiune aplicabilă persoanelor juridice este confiscarea specială, care poate constitui o pedeapsă sau măsură de siguranță, iar în ipoteza în care aceasta constituie pedeapsă, nu poate fi decât complementară, neputând să realizeze numai ea scopul și funcțiile pedepsei.

Suspendarea activității persoanei juridice pe o anumită perioadă de timp este și ea o sancțiune aplicabilă, un neajuns al acesteia fiind că, dacă suspendarea are o durată prea mare, poate conduce la ruina persoanei juridice și, în plus, nu este susceptibilă de suspendarea condiționată a executării.

Dizolvarea persoanei juridice reprezintă „pedeapsa capitală” aplicabilă persoanelor juridice. Datorită consecințelor acestei pedepse, ea se va aplica în cazul săvârșirii unor infracțiuni grave sau când persoana juridică a fost creată pentru săvârșirea de infracțiuni sau când scopul constituirii acesteia a fost deturnat în acest scop, precum și în cazul nerespectării de către persoana juridică a unei hotărâri de suspendare a activității.

Același efect îl au și ordinele de publicitate negativă, constând în obligarea persoanei juridice vinovate să publice pe cheltuiala sa un mesaj publicitar informând despre infracțiunea săvârșită și sancțiunea aplicată.

O altă sancțiune aplicabilă persoanelor juridice este plasarea sub control a persoanei condamnate, aceasta constând în desemnarea unui administrator judiciar care să preia atribuțiile organelor de conducere sau în desemnarea unor persoane care să supervizeze activitatea acestor organe.

Persoanelor juridice, mai ales celor cu scop lucrativ, li se aplică și pedepsele privative de drepturi, cum sunt interzicerea dreptului de a beneficia de subvenții, retragerea temporară a licenței pentru anumite activități, interzicerea accesului pe anumite piețe, interzicerea anumitor forme de publicitate, decăderea din dreptul de a beneficia de anumite facilități fiscale.

În doctrina recentă se apreciază că în cazul persoanelor juridice se aplică și sancțiunile alternative la pedeapsa închisorii prevăzute pentru persoana fizică, respectiv munca în folosul comunității și probațiunea.

În secțiunea 11 sunt prezentate concluzii la capitolul 2.

Capitolul 3. **Analiza comparativă a răspunderii penale a persoanelor juridice**, este structurat pe 4 secțiuni, secțiunea 1 având 5 subsecțiuni.

În secțiunea 1, intitulată „*Sfera persoanelor juridice care răspund din punct de vedere penal*”, este determinată sfera persoanelor juridice cărora li se aplică răspunderea penală, existând un consens în ceea ce privește răspunderea penală a persoanelor juridice de drept privat, rămânând în discuție problema răspunderii penale a persoanelor juridice de drept public, răspunderea penală a entităților lipsite de personalitate juridică, a persoanelor juridice străine și a altor persoane juridice, aspecte care sunt examinate în cele 5 subsecțiuni.

În subsecțiunea 1.1., intitulată „*Persoanele juridice de drept privat*”, se desprinde concluzia că în doctrină este unanim admisă acceptarea calității de subiect al răspunderii penale a persoanelor juridice de drept privat, cu destinațiile ei principale, societățile comerciale, precum și în cazul persoanelor juridice fără scop lucrativ, respectiv asociațiile și fundațiile. Și activitatea sindicatelor poate determina săvârșirea de infracțiuni, cum sunt, de exemplu, cele prevăzute de legislația muncii.

Răspunderea penală poate fi aplicată și partidelor politice, patronatelor, organizațiilor religioase ori aparținând minorităților.

În subsecțiunea 1.2., intitulată „*Persoanele juridice de drept public*”, se desprinde ideea potrivit căreia și persoanele juridice de drept public trebuie să răspundă din punct de vedere penal, având în vedere principiul constituțional al egalității persoanelor în fața legilor, potrivit căruia este inechitabil ca pentru aceeași faptă o persoană juridică să fie sancționată sau nu, după cum aparține dreptului public sau privat.

O excepție privind răspunderea penală a persoanelor juridice de drept public este admisă în majoritatea legislațiilor și vizează statul, așa cum există în legislația franceză, belgiană, braziliană, a Republicii Moldova sau a României. Numeroase argumente vin în sprijinul acestei imunități, respectiv că statul este prezumat că acționează în toate împrejurările în interesul public, că acesta nu se poate sancționa pe sine, fiind imposibilă sancționarea penală a autorității publice.

Celelalte persoane juridice de drept public răspund din punct de vedere penal în cadrul unor limite care variază de la un sistem legislativ la altul, cum este cazul în dreptul belgian, dreptul olandez, dreptul Republicii Moldova, dreptul român, dreptul S.U.A., al Canadei, al Marii Britanii, al Danemarcei, al Finlandei sau dreptul francez.

În subsecțiunea 1.3., intitulată „*Entitățile lipsite de personalitate juridică*”, se arată că sfera entităților care intră sub incidența răspunderii penale nu se identifică obligatoriu cu colectivitățile care au personalitate juridică, fiind cazul entităților lipsite de personalitate juridică, deoarece, în prezent, aceste entități, chiar dacă nu au personalitate juridică, au o forță economică importantă și un potențial criminogen ce nu poate fi neglijat.

Astfel soluția optimă este includerea în sfera de incidență a răspunderii penale, pe lângă persoanele juridice, și a altor colectivități care constituie entități autonome și organizate, iar pentru a asigura previzibilitatea normei penale, legea trebuie să individualizeze acele entități colective asimilate persoanelor juridice din punct de vedere penal.

În subsecțiunea 1.4., intitulată „*Persoanele juridice în formare, lichidare sau transformare*”, se apreciază în mai multe sisteme de drept (de exemplu cel spaniol) cu privire la persoanele juridice aflate în proces de constituire că viitoarea societate cu capacitate juridică este continuatoarea societății aflate în formare, fiind astfel posibilă angajarea răspunderii penale a societății pentru infracțiunile săvârșite în faza de constituire.

În alte sisteme de drept (de exemplu cel francez) se consideră că în principiu faptele săvârșite de către fondatori în perioada de constituire nu pot angaja decât răspunderea penală a acestor fondatori, deoarece pentru a putea exista o răspundere a persoanei juridice este necesar ca aceasta să aibă o voință proprie și o existență reală, situație care nu se întâlnește în perioada anterioară dobândirii personalității juridice.

Se acceptă chiar posibilitatea asimilării entităților colective aflate în faza finală a constituirii cu persoanele juridice, considerându-se că în baza autonomiei dreptului penal, o asemenea entitate, care este „foarte aproape de o adevărată societate”, poate fi considerată ca persoană juridică în sensul legii penale, aceasta răspunzând pentru infracțiunile săvârșite în contul său.

În ceea ce privește persoanele juridice aflate în lichidare, precizăm că dizolvarea nu are drept consecință dispariția subită a persoanei juridice, ci deschiderea procedurii de lichidare, în care aceasta se bucură de o capacitate restrânsă, recunoscută doar pentru nevoile lichidării. Pentru aceste considerente, în dreptul francez se consideră că, spre deosebire de persoanele aflate în proces de constituire, în acest caz este posibilă angajarea răspunderii penale a persoane dizolvate.

În situațiile de transformare a persoanei juridice, se acceptă posibilitatea angajării acesteia pentru infracțiunile săvârșite anterior transformării, în baza continuității societății, considerându-se că o modificare întâmplătoare sau manipulată a formei de societate nu trebuie transformată într-o cauză de natură să împiedice aplicarea sau executarea unei sancțiuni penale.

În subsecțiunea 1.5., intitulată „*Persoanele juridice străine*”, este analizată problematica stabilirii capacității penale a persoanei juridice, care prezintă aspecte particulare în practică, când trebuie analizată în contextul unor elemente de extraneitate, aplicându-se în acest caz principiul teritorialității și personalității legii penale.

S-a concluzionat în doctrină și faptul că limitele răspunderii instituite pentru persoanele juridice de drept public naționale operează și în cazul persoanelor juridice de drept public străine, deoarece aceste limite sunt stabilite în scopul protejării suveranității statului care le-a impus și pentru a asigura separația puterii administrative de cea judecătorească, o soluție contrară fiind în contradicție cu principiile dreptului internațional public.

În secțiunea 2, intitulată „*Domeniul răspunderii penale a persoanelor juridice*”, este analizat domeniul infracțiunilor pentru care acestea răspund din punct de vedere penal. Se constată că este aproape imposibil de identificat o infracțiune care să excludă *ab initio* implicarea unei persoane juridice în comiterea ei, cel puțin în calitate de instigator sau complice.

Pornind de la opiniile exprimate în doctrină, în legislațiile diferitelor state s-au conturat două sisteme importante de determinare a domeniului răspunderii penale a persoanei juridice. În cadrul primului sistem, cel al răspunderii generale, promovat de Marea Britanie, S.U.A., Olanda, Belgia, Canada etc., persoanele juridice au o capacitate penală similară celei a persoanei fizice, putând comite, la fel ca și acestea, orice infracțiune. Al doilea sistem, consacrat de Franța, Finlanda, Danemarca și China, presupune indicarea de către legiuitor în cazul fiecărei infracțiuni a posibilității comiterii ei de către o persoană juridică, sistem preluat și de către Republica Moldova. În Codul penal din România este consacrată în partea generală răspunderea penală a persoanei juridice, lăsându-se doctrinei și, mai cu seamă, jurisprudenței sarcina de a stabili în fiecare caz concret dacă o anumită infracțiune poate sau nu să fie imputată unei persoane juridice (sistemul clauzei generale).

Sistemul clauzei generale de răspundere este superior celui în care se indică posibilitatea săvârșirii infracțiunii de către persoana juridică deoarece, pe de o parte, permite instanței de judecată să stabilească în concret dacă, în urma probatoriului administrat, o faptă este imputabilă din punct de vedere penal persoanei juridice, iar, pe de altă parte, permite ca persoanele juridice să fie pedepsite pentru săvârșirea cât mai multe conduite ilicite care întrunesc conținutul constitutiv al cât mai multor infracțiuni prevăzute de legislația penală, acest fapt fiind, de asemenea, rezultatul cercetării judecătorești.

În secțiunea 3 sunt tratate *considerațiile privind răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul european și pe plan mondial*, evidențiindu-se preocupările cele mai importante cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice pe plan european și mondial.

În secțiunea 4 sunt prezentate concluzii la capitolul 3.

Capitolul 4. **Răspunderea penală a persoanelor juridice în sistemele de drept din Republica Moldova și din România**, este structurat pe 3 secțiuni.

În secțiunea 1, intitulată *„Considerații generale privind răspunderea penală a persoanelor juridice în sistemul de drept din Republica Moldova”*, este analizată instituția răspunderii penale a persoanelor juridice prin prisma legislației din Republica Moldova, respectiv elementele acestui tip de răspundere penală potrivit art. 21 alin. 3 Cod penal, infracțiunile care atrag răspunderea penală a persoanelor juridice, categoriile pedepselor aplicabile persoanelor juridice (amenda, privare de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidarea), incidența unor acte normative din legislația Republicii Moldova prin prisma infracțiunilor care atrag răspunderea penală a persoanelor juridice, infracțiunile care pot atrage, într-o viitoare reglementare, răspunderea penală a persoanelor juridice, precum și procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, prevăzută de capitolul VI din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (art. 520-523 Cod penal).

În secțiunea 2, intitulată *„Considerații generale privind răspunderea penală a persoanelor juridice în sistemul de drept din România”*, este analizată instituția răspunderii penale a persoanelor juridice prin prisma legislației din România, respectiv condițiile răspunderii penale a persoanelor juridice, prevăzute de art. 135 Cod penal, persoanele juridice care pot răspunde penal, cumulul de răspundere între persoana juridică și persoana fizică (art. 135 alin 3 Cod penal), pedepsele aplicabile persoanelor juridice respectiv pedepse principale și complementare, din categoria pedepselor principale făcând parte numai amenda (art. 137 Cod penal), iar din categoria pedepselor complementare făcând parte dizolvarea persoanei juridice, suspendarea activității persoanei juridice, închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice,

interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice, afișarea sau publicarea hotărârii definitive de condamnare, precum și aspectele procedurale privind tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice.

S-a instituit sistemul răspunderii generale a persoanelor juridice, reglementarea răspunderii penale a persoanelor juridice realizându-se în partea generală a Codului penal, lăsând doctrinei și, în special, jurisprudenței sarcina de a stabili în fiecare caz concret dacă o anumită infracțiune poate fi sau nu imputată unei persoanei juridice.

În secțiunea 3 sunt prezentate concluzii la capitolul 4.

CONCLUZII GENERALE

1. Persoanele juridice dețin un rol esențial în toate sferile de activitate socio-economice, acest rol neputând fi realizat de entități fictive [3, p. 91-92].

2. Infracțiunea nu poate fi comisă direct și personal de către persoana juridică, dar aceasta îi este imputabilă când a fost comisă în concret de către un organ sau reprezentant al acesteia [2, p. 15].

3. Recunoașterea capacității de acțiune a persoanei juridice nu implică o răspundere pentru fapta altuia, ci pentru o formă de activitate proprie, realizată prin intermediul altuia și determinată de structura persoanei juridice [2, p. 18].

4. Persoana juridică își poate gestiona afacerile mai bine sau mai puțin bine, mai mult sau mai puțin corect, iar infracțiunea este expresia maximei incorectitudinii de care dă dovadă persoana juridică.

5. Persoana juridică nu este o sumă a indivizilor în starea lor psihică obișnuită, ci o sumă a unor voințe modificate, ca urmare a interacțiunii acestora, în cadrul structurii organizatorice proprii [4, p. 10].

6. Răspunderea penală a persoanelor juridice nu intră în conflict cu principiul caracterului personal al răspunderii penale, tocmai acest principiu impunând introducerea răspunderii penale a entităților colective [4, p. 13].

7. Persoanele juridice au capacitatea de a suporta o pedeapsă (în principal amenda), funcțiile sau scopurile pedepsei neopunându-se aplicării pedepsei entităților colective.

8. Criminalitatea legată de activitatea persoanelor juridice este în prezent o realitate incontestabilă, organizațiile criminale adoptând forme și structuri specifice industriei și comerțului și încercând ca, în spatele unei aparențe de legalitate, să își desfășoare cu caracter de stabilitate și continuitate activitățile ilicite [8, p. 25].

9. Persoanele juridice de drept privat, precum și persoanele juridice de drept public, cu excepția statului, în principiu, răspund penal [7, p. 2-4].

10. Cu privire la entitățile lipsite de personalitate juridică, fiecare sistem de drept aplică reguli diferite privind sfera acestor entități care răspund penal [7, p. 7].

11. Cu privire la persoanele juridice aflate în proces de constituire se apreciază în mai multe sisteme de drept (de exemplu cel spaniol), că viitoarea societate cu capacitate juridică este continuatoarea societății aflate în formare, prin urmare fiind posibilă angajarea răspunderii penale a societății pentru infracțiunile săvârșite în faza de constituire [7, p. 7].

12. Problematika stabilirii capacității penale a persoanei juridice prezintă aspecte particulare în practică, când trebuie analizată în contextul unor elemente de extraneitate, aplicându-se în acest caz principiul teritorialității și personalității legii penale [7, p. 7].

13. În legislațiile diferitelor state s-au conturat două sisteme importante de determinare a domeniului răspunderii penale a persoanei juridice. În cadrul primului sistem, cel al răspunderii generale, promovat de Marea Britanie, S.U.A., Australia, Africa de Sud, Olanda, Belgia, Canada etc., persoanele juridice au o capacitate penală similară celei a persoanei fizice, putând comite, la fel ca și acestea, orice infracțiune. Al doilea sistem, consacrat de Franța, Finlanda, Danemarca și China, presupune indicarea de către legiuitor în cazul fiecărei infracțiuni a posibilității comiterii ei de către o persoană juridică, sistem preluat și de către Republica Moldova [15, p. 80-81].

14. Pentru proba elementului subiectiv, instanța, având în vedere și principiul rolului activ al acesteia, nu este ținută de consemnările din procesele-verbale ale organelor colegiale de conducere, putând administra orice probă pentru a stabili poziția subiectivă reală a persoanei juridice.

15. Prin săvârșirea infracțiunii organul sau reprezentantul persoanei juridice nu și-au anihilat complet personalitatea în cadrul structurii organizatorice a persoanei juridice, aceștia rămânând persoane dotate cu libertatea de voință și acțiune, astfel încât, angajând răspunderea penală a entității colective, își angajează concomitent și propria răspundere penală. În persoana organului sau reprezentantului persoanei juridice sunt întrunite elementul material și elementul subiectiv al infracțiunii și, în consecință, faptul că în spatele său se află o persoană juridică nu-l poate exonera de răspunderea penală.

16. În sistemele de drept care consacră răspunderea penală a persoanei juridice, în privința cauzelor exoneratoare de răspundere pentru persoanele juridice, se admite că sunt aplicabile cauzele exoneratoare de răspundere pentru persoanele fizice, cu anumite particularități însă.

17. Din moment ce persoana juridică răspunde penal pentru o faptă imputabilă sieși, ea nu are posibilitatea de a acționa împotriva persoanei fizice printr-o acțiune în regres pentru

recuperarea sumei plătite cu titlu de amendă penală. În caz contrar s-ar aduce atingere principiului caracterului personal al răspunderii penale, cu atât mai mult cu cât dacă persoana fizică a fost și ea condamnată, s-ar ajunge la o dublă sancționare a acesteia, ceea ce nu poate fi acceptat conform principiilor generale ale dreptului.

RECOMANDĂRI

1. Propunem reglementarea în sistemul de drept din Republica Moldova a răspunderii generale cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice, modificând art. 21 alin. (3) Cod penal, redactat astfel „Răspunderea penală a persoanei juridice se aplică tuturor persoanelor juridice cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice, pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate, în numele sau în interesul persoanelor juridice, de către organele sau reprezentanții acestora”.

2. Propunem completarea art. 63 Cod penal din Republica Moldova în următoarea redactare: „Suspendarea activității persoanei juridice, activitate în realizarea căreia a fost săvârșită infracțiunea, închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice în care s-a desfășurat activitatea infracțională, cu excepția persoanelor juridice din domeniul presei, interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice, publicarea, afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare pe cheltuiala persoanei juridice condamnate, obligația de a închide anumite localuri și suspendarea procedurii de faliment, când aceasta are drept scop sustragerea de la urmărirea penală, se aplică persoanei juridice doar ca pedepse complementare”.

3. Propunem modificarea art. 74 alin. (2) Cod penal din Republica Moldova în următoarea redactare: „Lichidarea persoanei juridice se aplică dacă instanța de judecată constată că persoana juridică a fost creată sau deturnată de la obiectul său de activitate pentru a comite faptele incriminate”.

4. În sistemul de drept din România, cu referire la textul art. 135 din Codul penal cu privire la instituțiile publice care nu răspund penal, ar fi fost preferabilă o formulare de genul „instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unor activități care nu pot fi desfășurate de persoane fizice sau de persoane juridice de drept privat” [5, p. 14].

5. Se impune să fie tranșată pe cale legislativă și situația privind aplicarea prevederilor art. 80 din Codul penal român (renunțarea la aplicarea pedepsei) și persoanelor juridice.

6. Se impune ca nerespectarea măsurilor preventive de către persoana juridică să constituie infracțiune autonomă, la fel ca în dreptul francez.

7. Apreciem că inclusiv în cazul societăților în nume colectiv și al celor în comandită, acestea vor răspunde pentru plata amenzii aplicate numai cu patrimoniul social, *de lege ferenda*.

8. *De lege ferenda*, având în vedere că persoanele juridice de drept public asigură un serviciu public caracterizat prin necesitate și continuitate, ar fi de dorit ca legiuitorul să prevadă o alternativă la pedeapsa dizolvării, pentru a nu periclita asigurarea acestui serviciu, la fel ca în sistemul de drept francez sau belgian.

9. Raportat la reglementarea actuală din Codul penal român, apreciem că pedeapsa complementară a închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice nu poate fi dispusă cumulativ cu pedeapsa complementară a suspendării activității persoanei juridice, având în vedere natura intrinsecă asemănătoare a celor două pedepse complementare, aspect care, *de lege ferenda*, ar trebui să constituie o excepție de la regula precizată în art. 138 alin. 3 din Codul penal român [1] care prevede că pedepsele complementare pot fi dispuse cumulativ (cu excepția dizolvării).

10. Propunem suplimentarea cadrului legislativ privind măsurile de siguranță în sensul reglementării măsurii implementării programelor de conformitate cu legea ca măsură specifică persoanei juridice.

11. Propunem reglementarea unei circumstanțe atenuante judiciare specifice persoanelor juridice respectiv existența unui program de conformitate cu legea înainte de săvârșirea infracțiunii.

12. Propunem ca în Codul penal român amnistia și lipsa plângerii prealabile să fie aplicabile și persoanelor juridice.

13. Propunem ca în Codul penal român termenul de prescripție a executării pedepselor complementare aplicabile persoanelor juridice să aibă o durată superioară pedepsei complementare care se prescrie.

BIBLIOGRAFIE:

- 1) Codul penal al României (Legea nr. 286 din 17 iulie 2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, modificată și completată ulterior - <http://legeaz.net/noul-cod-penal/>), accesat la data de 26.04.2019
- 2) Dogaru M., Dogaru G.. *Capacitatea de acțiune a persoanelor juridice*. Revista Economică nr. 1(38)/2008, Sibiu-Chișinău: Continent, 2008. p. 15-19
- 3) Dogaru M., Dogaru G.. *Caracterul real al persoanei juridice*. Revista Economică nr. 6(37)/2007, Sibiu-Chișinău: Continent, 2007. p. 91-97
- 4) Dogaru M., Ulianoschi X.. „*Elementul subiectiv și caracterul personal al răspunderii penale în cazul persoanelor juridice*”, în Revista Națională de Drept, nr. 3, martie 2015, Chișinău, p. 9-15.
- 5) Dogaru M.. *General considerations regarding the criminal liability of legal persons in the Romania judicial system*. Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Science Series, Supplement 1/2016, Târgu Jiu: „Academica Brâncuși”, p. 11-15
- 6) Dogaru M.. *Săvârșirea de către persoanele juridice a infracțiunilor informatice și a infracțiunilor la regimul comerțului electronic*. Justiție și criminalitate informatică. Seminarul științific cu participare internațională, Târgu Jiu, 2009, organizat de Curtea de Apel Craiova și Tribunalul Gorj. Craiova: Sithech, 2009. p. 72-81
- 7) Ulianoschi X., Dogaru M.. „*Sfera persoanelor juridice care răspund din punct de vedere penal*”, Revista Națională de Drept, nr. 11, noiembrie, 2014, Chișinău, p. 2-8
- 8) Ulianoschi X., Dogaru M.. „*Utilitatea răspunderii penale a persoanei juridice*”, Revista Institutului Național de Justiție, nr. 4 (31), 2014. Chișinău, p. 25-29

ADNOTARE

Dogaru Mihai, „Răspunderea penală a persoanelor juridice”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2019

Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări și bibliografie. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: răspundere penală, persoana juridică, infracțiune, lege penală, vinovăție, pericol social, libertatea de voință și acțiune, criminalitate corporativă.

Domeniul de studiu. Lucrarea ține de domeniul dreptului penal, mai cu seamă de partea generală a acestuia. Ea este axată pe una dintre cele mai actuale și complexe probleme ale părții generale a dreptului penal: Răspunderea penală a persoanelor juridice.

Scopul tezei de doctorat: etalarea exegezelor și soluțiilor teoretico-practice privitor la răspunderea penală a persoanelor juridice, aprofundarea concepției de aplicare a răspunderii penale în privința persoanelor juridice.

Obiectivele: studierea bazei metodologiei științifice și a principiilor logicii cu privire la definirea conceptului analizat; investigarea conceptului de răspundere penală a persoanei juridice; definirea conceptului de răspundere penală a persoanei juridice și analizarea implicațiilor acestui concept în reglementarea și îmbunătățirea cadrului normativ existent; efectuarea unui studiu complex asupra instituției analizate; identificarea limitelor și posibilităților de acțiune ale instituției analizate cu privire la legislația existentă și cea viitoare, contribuția acesteia la întărirea siguranței și stabilității raporturilor de drept penal în cele două țări, precum și acoperirea unui anumit segment al vidului științific.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute: derivă din modalitatea de abordare a problemei, din însăși natura obiectului de cercetare. Caracterul novator constă în faptul că sunt propuse noțiuni, teze și concepții care pun într-o lumină nouă unele dintre cele mai controversate probleme ce țin de tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice. Lucrarea reprezintă o investigație complexă a instituției răspunderii penale a persoanelor juridice, investigație în baza căreia au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii cadrului legislativ.

Noutatea științifică a lucrării, importanța ei teoretică și practică este determinată, mai întâi de toate, de noutatea și importanța instituției analizate, atât în România, cât și în Republica Moldova, fiind sintetizate cele mai noi opinii și concepții expuse în doctrina și literatura de specialitate.

Originalitatea rezultatelor obținute de către autor constă în investigarea celor mai litigioase probleme ale științei și practicii dreptului penal care vizează această instituție.

Problema științifică importantă soluționată în lucrarea de față o constituie justificarea din punct de vedere al științei dreptului penal a răspunderii penale a persoanelor juridice, alături de răspunderea penală a persoanelor fizice care acționează în calitate de organ de conducere, reprezentant sau simplu prepus al persoanei juridice. Totodată, problema științifică soluționată rezidă în elaborarea principiilor răspunderii penale a persoanelor juridice prevăzute în sistemele de drept naționale, cu precădere cele din România și Republica Moldova, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului penal a răspunderii penale a persoanelor juridice, în vederea aplicării unitare a ultimelor modificări și completări operate în sistemele de drept naționale cu privire la instituția răspunderii penale a persoanelor juridice, instituție care este în concordanță cu principiile generale ale dreptului penal modern.

Importanța (semnificația) teoretică și valoarea aplicativă a lucrării decurge din fundamentarea teoretică a acesteia. În acest plan, este efectuat un amplu studiu exegetic, dogmatic și critic al problematicii privind răspunderea penală a persoanelor juridice. Ideile, concepțiile și explicațiile formulate în lucrare pot servi ca bază teoretică pentru cele două state, în vederea perfecționării legislației în materie. Rezultatele obținute în cadrul tezei, materializate prin elaborarea unor propuneri și recomandări, pot fi utilizate de teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului penal, atât în procesul de instruire, precum și în vederea dezvoltării ulterioare a concepțiilor științifice cu privire la tema analizată.

Implementarea rezultatelor științifice vizează eficientizarea proiectelor didactice și curriculelor în materia dreptului penal cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice. Informațiile cu conotații practico-aplicative din cadrul tezei de față se dovedesc a fi utile în activitatea organelor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor și nu numai, acestea putând fi de un real folos și pentru teoreticienii din domeniul dreptului penal.

АННОТАЦИЯ

**Догару Михай, «Уголовная ответственность юридических лиц»,
диссертация на соискание учёной степени доктора права, Кишинэу, 2019**

Структура диссертации: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, и библиография. Достигнутые научные результаты опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: уголовная ответственность, юридическое лицо, преступление, уголовный закон, вина, социальная опасность, свобода воли и действия, корпоративная преступность.

Область исследования. Работа связана с областью уголовного права, в особенности с её общей частью. Она основана на одной из самых актуальных и сложных проблем общей части уголовного права: Уголовной ответственности юридических лиц.

Цель диссертации: отображение толкований и теоретико-практических решений относительно уголовной ответственности юридических лиц, углубление понятия применения уголовной ответственности в отношении юридических лиц.

Задачи: изучение основ научной методологии и принципов логики по поводу определения рассматриваемого понятия; исследование понятия уголовной ответственности юридических лиц; определение понятия уголовной ответственности юридического лица и анализ последствий данного понятия для регулирования и улучшения существующей нормативной базы; осуществление комплексного исследования данного института; установление пределов и возможностей для действий рассматриваемого института в отношении существующего и будущего законодательства, его вклада в укрепление безопасности и стабильности уголовно-правовых отношений в двух странах и заполнение определенного сегмента научного вакуума.

Научная новизна и оригинальность достигнутых результатов исходит из подхода к проблеме, из природы предмета изучения. Новаторский характер заключается в том, что были предложены понятия, тезисы и концепции, которые освещают одну из самых противоречивых проблем, связанных с привлечением к уголовной ответственности юридических лиц. Работа представляет собой комплексное изучение института уголовной ответственности юридических лиц, исследование, на основе которого были сформулированы выводы и теоретические рекомендации с целью улучшения законодательной базы.

Научная новизна работы, её теоретическая и практическая важность определена, в первую очередь, новизной и важностью анализируемого института, как в Румынии, так и в

Республике Молдова, были обобщены новые мнения и концепции, изложенные в доктрине и специализированной литературе.

Оригинальность результатов, достигнутых автором, заключается в исследовании самых спорных проблем науки и практики уголовного права, которые касаются данного института.

Важная научная проблема, решённая в данной работе - это обоснование, с точки зрения науки уголовного права, уголовной ответственности юридических лиц, помимо уголовной ответственности физических лиц, которые действуют в качестве руководящего органа, его представителя или просто уполномоченного лица. В то же время, решённая научная проблема заключается в разработки принципов уголовной ответственности юридических лиц, предусмотренных в национальных правовых системах, в особенности в Румынии и Республики Молдова, что привело к прояснению уголовной ответственности юридических лиц для теоретиков и практиков из области уголовного права с целью единого применения последних изменений и дополнений, используемых в национальных правовых системах, в отношении института уголовной ответственности юридических лиц, института, который соответствует общим принципам современного уголовного права.

Теоретическая важность (значимость) и применительная ценность работы заключаются в её теоретическом обосновании. В этом плане было осуществлено обширное интерпретирующее, догматическое и критическое исследование проблемы уголовной ответственности юридических лиц. Сформулированные в работе идеи, концепции и пояснения могут послужить теоретической основой для совершенствования законодательства в данной области. Достигнутые в диссертации результаты, осуществлённые путём разработки предложений и рекомендаций, могут быть использованы теоретиками и практиками из области уголовного права, как в процессе обучения, так и с целью дальнейшего развития научных понятий относительно анализируемой темы.

Внедрение научных результатов находит своё выражение в повышении эффективности дидактических проектов и курсов в области уголовного права в части уголовной ответственности юридических лиц. Информация, предназначенная для практического применения в данной диссертации, будет полезна в деятельности органов уголовного преследования, прокуроров, судей и не только, данная работа может оказаться действительно полезной и для теоретиков из области уголовного права.

ANNOTATION

Dogaru Mihai, “Criminal liability of legal entities”,

PhD thesis in Law, Chisinau, 2019

Thesis structure: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations and bibliography. The results obtained are published in twelve scientific papers.

Keywords: criminal liability, legal entity, criminal offence, criminal law, guilt, social danger, freedom of will and action, corporate crime.

Field of study: The thesis is related to the field of criminal law, specifically the general aspect of the criminal law. The thesis focuses on one of the most current and complex issues of the general aspect of criminal law: the criminal liability of legal entities.

Purpose of the PhD thesis: deepening the concept of application of the criminal liability regarding legal entities.

Objectives: the study of the scientific methodological basis and of the principles of logic regarding the defining of the concept under consideration; the defining of the notion of criminal liability of legal entities and analyzing the implications of this notion in regulating and improving the already existing normative framework; conducting a complex study on the analyzed institution; identifying the limits and possibilities of action of the analyzed institution regarding the already existing and upcoming legislation, its contribution to the strengthening of the security and stability of criminal law reports between the two countries, as well as the filling in of a certain segment of the scientific void.

Scientific novelty and the originality of the obtained results: derives from the method of approaching the issue, from the very nature of the object of research. The innovatory character consists in proposing notions, theses and concepts which put in a new light one of the most controversial issues related to the criminal liability of legal entities. The thesis represents a complex investigation of the institution of criminal liability of legal entities, investigation on account of which conclusions and theoretical recommendations have been formulated with an eye to improving the legislative framework.

The scientific novelty of the thesis, its theoretical and practical importance is determined, above all, by the novelty and importance of the analyzed institution, both in Romania and in the Republic of Moldova, the most recent opinions and concepts presented in the doctrine and scholarly literature being synthesized.

The originality of the results obtained by the author consists in the investigation of the most litigious issues of the science and practice of criminal law that target this institution.

The important scientific issue solved in this thesis is constituted by the justification from the point of view of the science of criminal law of the criminal liability of legal entities, alongside the criminal liability of natural persons acting as a ruling body, representative or simple replacement of the legal person. At the same time, the scientific problem solved lies in the elaboration of the principles of criminal liability of legal entities provided by the national legal systems, especially those in Romania and the Republic of Moldova, which led to the clarification for the theoreticians and practitioners in the field of criminal law of the criminal liability of legal persons, with an eye to the unitary application of the latest amendments and additions to the national legal systems regarding the institution of criminal liability of legal persons, which is in accordance with the general principles of modern criminal law.

The theoretical importance (significance) and applicative value of the thesis results from its theoretical founding. In this sense, an extensive exegetical, dogmatic and critical study of the issues is carried out regarding the criminal liability of legal entities. The ideas, concepts and explications formulated in the thesis can serve as theoretical basis for the perfecting of legislation in the matter. The results obtained in the thesis, materialized through the elaboration of some proposals and recommendations, can be used by the theoreticians and practitioners in the field of criminal law, both in the training process and in the further development of the scientific concepts regarding the analyzed issue.

The implementation of the scientific results targets to make didactic projects and curricula in the field of criminal law aimed at the criminal liability of legal entities more effective. The information with practical and applicative connotations in the present thesis proves to be useful in the activity of the Criminal Investigation Officers, prosecutors, judges and not only, the information could be of great use even for theoreticians in the field of criminal law.

DOGARU MIHAI

RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANELOR JURIDICE

554.01 - Drept penal și execuțional penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 29.05.2019

Hârtie ofset Tipar ofset

Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei: 60x84 1/16

Tirajul: 50 exemplare

Comanda nr. 10

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
MD 2009 Chișinău, str. Al. Mateevic, 60,